МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет соціально-психологічної освіти та фізичної культури
Кафедра психології

Допущено до захисту
« » травня 2026 р.
В.о. зав. кафедри
_____ Борис ЯКИМЧУК

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В ІННОВАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗВО

Виконала: студентка IV курсу, П/41 групи
Освітньої програми «Психологія»
спеціальності 053 Психологія
Милосердна Юлія Володимирівна

Науковий керівник:
доктор психологічних наук, професор
Сафін Олександр Джамільович.

Умань – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП……...…… 3
РОЗДІЛ 1. ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.... 8
1.1. Освітнє середовище педагогічного ЗВО як основа успішного навчання 8
1.2. Ключові компоненти інноваційного середовища: технологічна база та розвиток інформаційно-освітнього середовища (ІОС)……...… 13
1.3. Педагогічні інновації: впровадження нових форм та методів навчання і дослідницької діяльності……. 16
1.4. Модернізація та адаптивність освітнього процесу……. 19
Висновки до першого розділу……..… 21
РОЗДІЛ 2. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ..... 23
2.1. Особистісно-орієнтований підхід: створення умов для самореалізації та стимулювання самовдосконалення… 23
2.2. Суб’єкт-суб’єктні відносини та оптимізація педагогічної взаємодії…….……...… 25
2.3. Психологічна підтримка професійного становлення: формування творчості та рефлексії ……..… 28
2.4. Формування інноваційної спрямованості та розвиток інноваційної компетентності через дослідницьку діяльність ……... 31
Висновки до другого розділу…… 33
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ……...…… 34
3.1. Діагностика та аналіз готовності до інноваційної діяльності…… 34
3.2. Шляхи досягнення високих результатів навчання у сучасному ЗВО…….….. 38
Висновки до третього розділу…….. 41
ВИСНОВКИ…….…. 42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..… 45
ДОДАТКИ……..… 49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти в Україні характеризується глибокими трансформаційними процесами, які зумовлені необхідністю інтеграції вітчизняної освітньої системи до європейського простору. В умовах стрімкої діджиталізації суспільства та зміни освітніх парадигм класична модель трансляції знань втрачає свою ефективність. На перший план виходить потреба у формуванні інноваційного освітнього середовища педагогічного ЗВО, яке здатне забезпечити підготовку фахівця нової генерації – креативного, рефлексивного та психологічно стійкого.

Сьогодні від майбутнього педагога вимагається не лише бездоганне володіння фаховою дисципліною, а й здатність до постійного самовдосконалення, готовність працювати з цифровими ресурсами та сучасними педагогічними технологіями.

Проте, запровадження технологічної бази та модернізація змісту освіти не дадуть бажаного результату без належної психологічної підготовки студентів. Саме психологічна готовність до сприйняття нового, здатність долати професійні кризи та вибудовувати суб’єкт-суб’єктні відносини є фундаментом успішної педагогічної діяльності.

Інноваційне освітнє середовище, яке включає впровадження таких новітніх форм та методів, як проєктне навчання, тренінги та «круглі столи», висуває підвищені вимоги до особистості майбутнього вчителя. Студент опиняється в умовах інтенсивної когнітивної та емоційної взаємодії, що потребує спеціальної психологічної підтримки його професійного становлення. Актуалізується проблема розвитку інноваційної компетентності та формування творчості й рефлексії, що дозволить майбутньому фахівцю не лише адаптуватися до змін, а й самостійно генерувати педагогічні інновації.

Тему психологічної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в інноваційному освітньому середовищі закладів вищої освіти

(ЗВО) активно досліджують багато українських науковців, зокрема у контексті педагогічної інноватики, професійної компетентності та психології вищої школи.

Ключовими напрямками досліджень виступають:

– *психологічна готовність та інноваційна діяльність* (Дичківська І. досліджує структуру готовності педагога до інноваційної діяльності, виокремлюючи рівні її сформованості; Коновальчук І. аналізує психологічні аспекти готовності вчителів до інноваційної діяльності; Чудакова В. досліджує психологічні чинники та психологічну готовність персоналу до інноваційної діяльності);

– *інноваційне освітнє середовище* (Кравець Н. вивчає інноваційне освітнє середовище як умову професійного розвитку вчителя; Лаврентьєва О. досліджує теорію і практику професійного становлення фахівця; Починкова М. аналізує інноваційно-освітнє середовище у системі формування критичного мислення майбутніх учителів);

– *особливості професійної підготовки* (Грітченко О. досліджує інноваційну діяльність вчителя; Калюжка Н. досліджує підготовку до використання інноваційних технологій; Сбруєва А, вивчає компаративний аналіз та інноваційні технології підготовки вчителів).

– Основний акцент у дослідженнях цих науковців робиться на тому, що інноваційне середовище ЗВО має бути спрямоване на розвиток творчого потенціалу студента, формування мотивації до інновацій та психологічної стійкості до змін.

Таким чином, виникає об’єктивна суперечність між зростаючими вимогами інноваційного освітнього середовища до особистості вчителя та наявним рівнем психологічної підготовки студентів до роботи в таких умовах. Необхідність розв’язання цієї суперечності, а також теоретична та практична значущість проблеми зумовили вибір теми дослідження:

«Психологічна підготовка майбутніх педагогів в інноваційному освітньому середовищі педагогічного ЗВО».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному вивченні психологічних аспектів підготовки майбутніх педагогів в умовах інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти, а також визначенні шляхів досягнення високих результатів навчання.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати сутність та структуру інноваційного освітнього середовища педагогічного ЗВО.

2. Розкрити роль педагогічних інновацій у формуванні професійних компетентностей.

3. Визначити роль ключових аспектів психологічної підготовки у ЗВО.

4. Окреслити механізми психологічної підтримки професійного становлення, формування творчості, рефлексії та інноваційної спрямованості фахівця.

5. Провести емпіричне дослідження та проаналізувати готовність майбутніх педагогів до інноваційної діяльності.

Об’єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх педагогів у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – психологічні умови та аспекти підготовки майбутніх педагогів в інноваційному освітньому середовищі ЗВО.

Методи дослідження. Для розв’язання поставлених завдань використано комплекс взаємодоповнюючих методів:

- *Теоретичні:* аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукової психолого-педагогічної літератури з метою розкриття концептуальних засад інноваційного освітнього середовища;
- *Емпіричні:* діагностичні методи (анкетування, тестування, бесіда, спостереження) для визначення рівня психологічної готовності студентів до інноваційної діяльності;

- *Статистичні:* методи кількісної та якісної обробки отриманих емпіричних даних для забезпечення достовірності результатів дослідження.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

– проаналізовано сутність та структуру інноваційного освітнього середовища педагогічного ЗВО;

– розкрито роль педагогічних інновацій у формуванні професійних компетентностей;

– визначено роль ключових аспектів психологічної підготовки у ЗВО;

– окреслено механізми психологічної підтримки професійного становлення, формування творчості, рефлексії та інноваційної спрямованості фахівця;

– проведено емпіричне дослідження та проаналізовано готовність майбутніх педагогів до інноваційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені рекомендації, запропоновані форми організації спільних конференцій, семінарів та тренінгів, а також методики психологічної підтримки можуть бути використані у навчально-виховному процесі педагогічних ЗВО для оптимізації професійного становлення майбутніх учителів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури Уманського національного університету (до 1 квітня 2026 р. – факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, положення та результати дослідження висвітлювалися у доповідях на науково-практичних семінарах.

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри психології Уманського національного університету.

Публікації. Результати дослідження висвітлені у публікації «Ключові компоненти інноваційного середовища педагогічного закладу вищої освіти».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 54 сторінки, основного тексту – 44 сторінки, список використаних джерел становить 45 найменувань. Робота містить 1 таблицю, 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Освітнє середовище педагогічного ЗВО як основа успішного навчання

Освітнє середовище педагогічного закладу вищої освіти (ЗВО) – це комплексна система соціальних, культурних, інформаційних та предметно-просторових умов, створена для професійного становлення майбутніх учителів. Вона включає безпечний, цифровізований, інклюзивний та інноваційний простір, що забезпечує формування фахових компетентностей, взаємодію суб'єктів навчання та розвиток особистості [2; 14; 16].

Основні компоненти освітнього середовища ЗВО:

– *Ціннісно-смисловий:* Формування професійної етики, педагогічної культури та громадянської позиції.

Ціннісно-смисловий компонент є «фундаментом» освітнього середовища, оскільки він визначає внутрішню мотивацію майбутнього педагога та його ставлення до професії.

Ось його ключові характеристики:

- *Професійна ідентичність:* Формування розуміння місії вчителя, прийняття етичних норм педагогічної діяльності та усвідомлення соціальної відповідальності.
- *Гуманістична спрямованість:* Визнання дитини (учня) як найвищої цінності. Побудова взаємодії на засадах поваги, толерантності, партнерства та любові.

- *Культурологічний контекст:* Освоєння національних та загальнолюдських культурних цінностей, що стають основою для виховання майбутніх поколінь.
- *Цінність саморозвитку:* Спрямованість на безперервне навчання, критичне мислення та прагнення до постійного вдосконалення власної майстерності.
- *Смислоутворення:* Перетворення теоретичних знань на особистісні переконання. Студент не просто «знає методику», а розуміє, *навіщо* і *як* вона впливає на особистість.

Цей компонент забезпечує перехід від формального навчання до формування педагогічного світогляду.

– *Інформаційно-змістовий:* Доступ до сучасних освітніх ресурсів, цифрових платформ, бібліотек та навчально-методичних матеріалів.

Інформаційно-змістовий компонент – це наповнення освітнього простору, яке визначає, чого саме навчають майбутнього педагога та за допомогою яких ресурсів це відбувається. Це інтелектуальне ядро середовища.

Ось його ключові характеристики:

- *Науковість та актуальність:* Навчальний контент має базуватися на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки та відповідати вимогам професійного стандарту вчителя.
- *Варіативність:* Наявність не лише обов’язкових дисциплін, а й курсів за вибором, що дозволяють студенту формувати власну освітню траєкторію залежно від інтересів.
- *Цифрова доступність:* Наявність електронних бібліотек, віртуальних навчальних середовищ (Moodle, Google Classroom), репозитаріїв та онлайн-курсів, доступних у режимі 24/7.

- *Міждисциплінарність:* Зв’язок між окремими предметами (наприклад, поєднання методики викладання з психологією та цифровими технологіями) для формування цілісної картини світу.
- *Практико-орієнтованість:* Зміст навчання спрямований на розв’язання реальних педагогічних кейсів, розробку авторських проєктів та підготовку до роботи в умовах Нової української школи.
- *Інформаційна культура:* Розвиток умінь критично аналізувати інформацію, працювати з великими обсягами даних та дотримуватися академічної доброчесності.

Цей компонент трансформує «суху» інформацію в професійні знання, які стають інструментом у руках майбутнього вчителя.

– *Організаційно-діяльнісний*: Педагогічні технології, методи навчання, інтерактивні форми взаємодії, творчі проєкти та педагогічна практика.

Організаційно-діяльнісний компонент – це «двигун» освітнього середовища. Він визначає, як саме організована взаємодія між викладачем і студентом, та через які види діяльності відбувається професійне становлення.

Ось його основні характеристики:

- *Суб’єкт-суб’єктна взаємодія:* Перехід від авторитарного стилю навчання до партнерства. Викладач виступає в ролі ментора, фасилітатора або коуча, а студент є активним учасником процесу, а не просто слухачем.
- *Інноваційні технології навчання:* Активне використання інтерактивних методів: тренінгів, кейс-методів, ділових ігор, методу проєктів, дебатів та проблемних лекцій.
- *Практична спрямованість:* Пріоритет віддається практичній підготовці. Це не лише педагогічна практика в школах, а й мікровикладання (демонстрація фрагментів уроку в групі), симуляції педагогічних ситуацій та волонтерська діяльність.

- *Гнучкість та індивідуалізація:* Можливість навчатися за індивідуальним графіком (наприклад, поєднання навчання з роботою), вибір темпів засвоєння матеріалу та форм контролю.
- *Студентське самоврядування:* Залучення студентів до управління закладом освіти, організації наукових та культурних заходів, що розвиває лідерські якості та організаційні навички.
- *Система моніторингу та оцінювання:* Прозорі критерії оцінювання, використання накопичувальної системи балів (ECTS), самооцінювання та взаємооцінювання.

Цей компонент перетворює пасивне накопичення знань на активний досвід, формуючи готовність майбутнього вчителя до реальної роботи в класі.

– *Просторово-предметний:* Безпечні, функціональні та комфортні аудиторії, лабораторії, тренінгові кімнати, що відповідають потребам інклюзії та творчості.

Просторово-предметний компонент – це «фізичне тіло» освітнього середовища. Він охоплює все матеріальне оточення, у якому перебуває студент, і безпосередньо впливає на його самопочуття та ефективність навчання.

Ось його ключові характеристики:

- *Безпека та архітектурна доступність*: Наявність облаштованих укриттів, дотримання санітарних норм, а також безбар’єрність (пандуси, ліфти) для маломобільних груп населення (інклюзія).
- *Багатофункціональність та трансформація:* Можливість швидко змінювати простір під різні потреби — наприклад, аудиторії-трансформери з мобільними меблями для роботи в малих групах, парах або колі.

- *Технологічна оснащеність*: Наявність сучасних лабораторій, медіатек, ресурсних кімнат, смарт-дошок, зон Wi-Fi та спеціалізованих кабінетів.
- *Естетичність та ергономічність:* Дизайн інтер'єру, освітлення, зручність меблів та колірні рішення, які створюють психологічний комфорт і стимулюють до творчості.
- *Зонування:* Поділ простору на функціональні зони: для активного навчання, наукових досліджень, самостійної роботи, а також зони відпочинку (релаксації) та неформального спілкування (коворкінги).

Таблиця 1.1

Взаємодія компонентів освітнього середовища педагогічного ЗВО

Компонент	Що забезпечує (Функція)	Ключові елементи	Взаємодія в системі
Ціннісно-смисловий	Напрям та мотивацію (Навіщо вчитись?)	Етика, цінності, професійна місія, гуманізм.	Наповнює зміст сенсом, визначає характер взаємодії та ставлення до простору.
Інформаційно-змістовий	Інтелектуальну базу (Чого вчитись?)	Програми, підручники, цифрові ресурси, бази даних.	Дає інструментарій для діяльності, базується на обраних цінностях, потребує технічного простору.
Організаційно-діяльнісний	Процес та досвід (Як вчитись?)	Методи навчання, практика, комунікація, партнерство.	Оживляє зміст через активні форми роботи, перетворює цінності на реальні вчинки.
Просторово-предметний	Умови та комфорт (Де вчитись?)	Аудиторії, обладнання, зони відпочинку, укриття.	Створює фізичне підґрунтя для реалізації діяльності та доступу до інформації.

- *Стимулюючий характер:* Наявність візуальних маркерів професії – стендів, виставок студентських робіт, методичних куточків, що занурюють студента у фаховий контекст.

Цей компонент створює умови для того, щоб навчання було не лише корисним, а й фізично зручним та надихаючим.

Компоненти освітнього середовища взаємодіють між собою для досягнення єдиної мети – підготовки професійного педагога (Див. Таблицю 1.1).

Отже, ефективне освітнє середовище є провідним фактором формування фахових компетентностей студентів, готуючи їх до професійної діяльності в умовах нової української школи.

1.2. Ключові компоненти інноваційного середовища: технологічна база та розвиток інформаційно-освітнього середовища (ІОС)

Модернізація вищої педагогічної освіти в Україні нерозривно пов’язана зі зміною парадигми організації навчального процесу. Традиційна аудиторно-лекційна система поступово трансформується у багатовимірний простір, де головним завданням стає не просто передача знань, а створення умов для професійного та особистісного зростання майбутнього фахівця. Таким простором виступає інноваційне освітнє середовище педагогічного ЗВО. Воно являє собою складну, динамічну систему, яка інтегрує матеріально-технічні, інформаційні, дидактичні та соціально-психологічні фактори для забезпечення ефективної підготовки вчителя нової формації [9; 12].

Щоб зрозуміти специфіку функціонування цього простору, необхідно проаналізувати ключові компоненти інноваційного середовища. Вони формують ту екосистему, в якій студент не лише здобуває фахові знання, а й проходить процес психологічної адаптації до вимог сучасної школи [17].

Основоположним елементом, без якого неможливе функціонування сучасного ЗВО, є потужна технологічна база. У контексті підготовки майбутніх педагогів технологічна база передбачає системне використання інформаційних технологій (ІТ), цифрових ресурсів, сучасних педагогічних технологій для підтримки навчального процесу [23; 24].

Технологічна база інноваційного середовища охоплює кілька взаємопов'язаних рівнів [29]:

1. *Апаратне забезпечення:* Наявність сучасних комп'ютерних класів, інтерактивних панелей (смарт-дошок), мультимедійних проекторів, систем відеоконференцзв'язку та високошвидкісного доступу до мережі Інтернет. Це створює фізичні умови для реалізації цифрової педагогіки.

2. *Програмно-інформаційне забезпечення:* Використання спеціалізованого програмного забезпечення для моделювання освітніх ситуацій, створення інтерактивних презентацій, застосування хмарних технологій (Google Workspace for Education, Microsoft 365) для спільної роботи над проєктами.

3. *Цифрові освітні ресурси:* Доступ до електронних бібліотек, міжнародних наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science), відкритих онлайн-курсів (Prometheus, Coursera, EdEra) та мультимедійних дидактичних матеріалів.

Важливо зазначити, що використання цифрових ресурсів та ІТ в педагогічному ЗВО виконує подвійну функцію. З одного боку, це засіб оптимізації засвоєння навчального матеріалу самими студентами. З іншого – це етап їхньої професійної підготовки, адже сучасний вчитель повинен володіти цифровою компетентністю, щоб ефективно навчати покоління «цифрових аборигенів» [3].

Відповідно, технологічна база виступає тренувальним майданчиком, де майбутні педагоги долають психологічні бар'єри (наприклад, страх перед

новою технікою) та вчаться інтегрувати сучасні педагогічні технології у свій методичний арсенал [3].

Логічним продовженням та вищим рівнем організації технологічної бази є розвиток інформаційно-освітнього середовища (ІОС). Якщо технологічна база – це переважно набір інструментів, то ІОС – це цілісний віртуальний та реальний простір, де відбувається освітня взаємодія.

Інформаційно-освітнє середовище педагогічного ЗВО – це системно організована сукупність інформаційних ресурсів, засобів обчислювальної техніки, телекомунікацій, а також педагогічних технологій, які забезпечують єдиний технологічний процес навчання та управління ним.

Ключовими характеристиками розвиненого ІОС є [8; 20]:

- *Інтегративність:* Об’єднання всіх учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, адміністрації) у єдину мережу (наприклад, через системи управління навчанням – Moodle).
- *Інтерактивність:* Можливість постійного зворотного зв’язку між суб’єктами навчання незалежно від їхнього фізичного місцезнаходження.
- *Відкритість та гнучкість:* Здатність середовища адаптуватися до нових викликів, швидко оновлювати зміст навчальних дисциплін та інтегрувати зовнішні освітні ресурси.

Розвиток інформаційно-освітнього середовища (ІОС) має колосальний вплив на психологічну підготовку студентів. Занурення у таке середовище формує у майбутнього вчителя навички самоменеджменту, оскільки значна частина роботи переноситься у площину самостійного опрацювання в ІОС. Студент вчиться шукати, критично аналізувати та структурувати інформацію, що розвиває його когнітивну гнучкість [19; 20].

Крім того, перебування в розвиненому ІОС створює ситуацію психологічної безпеки та комфорту при здійсненні перших професійних спроб. У віртуальному середовищі студент має змогу моделювати фрагменти уроків, розробляти власні цифрові дидактичні матеріали та отримувати

конструктивний фідбек від викладачів і одногрупників ще до виходу на реальну педагогічну практику в школу.

Отже, інноваційне освітнє середовище педагогічного ЗВО є необхідною умовою підготовки конкурентоспроможного фахівця.

Його ключові компоненти інноваційного середовища , зокрема технологічна база (використання ІТ, цифрових ресурсів, сучасних педагогічних технологій для підтримки навчального процесу) та невпинний розвиток інформаційно-освітнього середовища (ІОС), докорінно змінюють характер навчально-пізнавальної діяльності. Вони перетворюють студента з пасивного споживача інформації на активного суб'єкта цифрового простору, створюючи потужне підґрунтя для його подальшого професійного та психологічного становлення.

1.3. Педагогічні інновації: впровадження нових форм та методів навчання і дослідницької діяльності

Наявність потужної технологічної бази та інформаційно-освітнього середовища є необхідною, але недостатньою умовою для якісної підготовки вчителя нової генерації. Ефективність інноваційного освітнього середовища визначається насамперед тим, наскільки системно в ньому реалізуються педагогічні інновації. Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти вимагає відходу від традиційної, трансляційної моделі навчання (де студент є пасивним реципієнтом знань) на користь активних та інтерактивних форматів взаємодії [16].

Одним із ключових аспектів модернізації освітнього процесу є впровадження нових форм та методів навчання, серед яких провідне місце займають проєктне навчання, тренінги та дискусійні формати на кшталт «круглих столів». Кожен із цих методів має потужний психолого-педагогічний потенціал і спрямований на вирішення конкретних завдань професійної підготовки [42; 44].

Проєктне навчання та дослідницька діяльність. Сучасний вчитель має бути не лише транслятором готових істин, а й дослідником-новатором, здатним аналізувати педагогічні ситуації та знаходити нестандартні шляхи їх вирішення. Саме тому формування професійних компетентностей майбутнього педагога найефективніше відбувається через дослідницьку діяльність [38].

Цей підхід практично реалізується через запровадження навчально-методичних та науково-дослідницьких проєктів. Проєктне навчання докорінно змінює психологічну позицію студента. Замість того, щоб завчати теорію заради оцінки на іспиті, здобувач освіти занурюється у вирішення реальної проблеми (наприклад, розробка інклюзивної програми для конкретного класу, створення авторського цифрового курсу або проведення соціально-психологічного дослідження серед підлітків).

Робота над навчально-методичними та науково-дослідницькими проєктами вимагає від студента мобілізації всіх когнітивних ресурсів:

– навичок пошуку інформації,
– критичного аналізу,
– тайм-менеджменту та вміння працювати в команді [38].

З психологічної точки зору, успішний захист власного проєкту формує у майбутнього вчителя відчуття професійної самоефективності та авторської позиції, що є найкращою профілактикою професійного вигорання у майбутньому [6].

Тренінги та психологічне моделювання. Впровадження таких форм і методів, як психологічні та педагогічні тренінги, є критично важливим для майбутніх педагогів. Професія вчителя належить до категорії соціономічних (тип «людина-людина»), де головним інструментом впливу є сама особистість фахівця, його комунікативні навички та емоційний інтелект [31].

Тренінг – це форма активного навчання, спрямована на передачу знань, розвиток певних умінь та навичок, а також зміну установок. В умовах

інноваційного середовища тренінги дозволяють безпечно моделювати складні педагогічні ситуації (конфлікт з учнем, булінг у класі, розмова зі «складною» родиною) [11]. Програючи ці ролі, студент не лише засвоює алгоритми дій, а й опрацьовує власні емоційні реакції, страхи та стереотипи, підвищуючи свою стресостійкість.

Комунікативні формати: «Круглі столи» та дискусії. Для розвитку навичок аргументації, професійної толерантності та вміння вести фаховий діалог інноваційне середовище передбачає використання формату «круглих столів». На відміну від класичного семінару, де студент відповідає викладачу, «круглий стіл» передбачає рівноправну дискусію між усіма учасниками. Це знімає бар'єр ієрархії, заохочує студентів відстоювати власну думку, вчить слухати опонентів та знаходити консенсус – навички, які є життєво необхідними для сучасного демократичного вчителя [11].

Інтеграція в академічну спільноту: конференції та семінари. Важливою складовою інноваційного освітнього середовища, що розширює його межі за межі аудиторії, є організація спільних конференцій, семінарів, тренінгів [21]. Участь у таких заходах відіграє величезну роль у психологічній підготовці здобувачів вищої освіти:

1. *Подолання страху публічного виступу:* Виступ з доповіддю на конференції перед викладачами та колегами є потужним тренуванням ораторської майстерності.

2. *Професійна ідентифікація:* Організація спільних конференцій, семінарів, тренінгів дозволяє студентам відчути себе повноцінною частиною академічної спільноти. Спілкування з науковцями, практиками та стейкхолдерами формує професійну гордість та підвищує престиж обраного фаху в очах молоді.

3. *Нетворкінг:* Спільні заходи створюють платформу для обміну ідеями не лише всередині своєї академічної групи, а й на міжфакультетському чи міжвузівському рівнях.

Таким чином, інноваційне освітнє середовище досягає своєї мети лише тоді, коли воно наповнене сучасним дидактичним змістом. Педагогічні інновації, які проявляються у впровадженні нових форм і методів (проєктне навчання, тренінги, «круглі столи»), а також формування професійних компетентностей через дослідницьку діяльність, виступають каталізаторами психологічного та професійного розвитку студентів.

Запровадження навчально-методичних та науково-дослідницьких проєктів, поряд з організацією спільних конференцій, семінарів, тренінгів, перетворює здобувача освіти з пасивного слухача на активного творця інноваційного освітнього простору, готового до викликів сучасної школи.

1.4. Модернізація та адаптивність освітнього процесу

Сучасна система вищої педагогічної освіти функціонує в умовах безпрецедентної динаміки соціальних, технологічних та культурних змін. Концепція стабільної, незмінної впродовж десятиліть навчальної програми (яка була характерна для індустріальної епохи) остаточно втратила свою релевантність у постіндустріальному світі. Натомість фундаментальною характеристикою ефективного закладу вищої освіти стає його модернізація та адаптивність. Цей процес охоплює постійне оновлення змісту та форм навчання, інтеграцію європейського досвіду, що в сукупності формує гнучке середовище, здатне оперативно реагувати на виклики сучасності [1].

Адаптивність освітнього середовища педагогічного ЗВО слід розглядати у двох вимірах: інституційному та психолого-особистісному [4].

- *На інституційному рівні* – це здатність факультету чи університету швидко перелаштовувати освітні програми під запити суспільства та ринку праці (наприклад, оперативне введення дисциплін з кризової психології, соціально-педагогічної реабілітації чи інклюзивної освіти).

- *На психолого-особистісному рівні* – це створення умов, за яких у майбутнього фахівця соціально-психологічного чи педагогічного профілю формуються так звані «м'які навички» (soft skills), серед яких когнітивна гнучкість, толерантність до невизначеності та стресостійкість займають провідні позиції. Коли студент щоденно перебуває в середовищі, яке є гнучким і відкритим до змін, він підсвідомо засвоює цю модель поведінки, сприймаючи інновації не як загрозу, а як норму професійного життя [33].

Підготовка конкурентоспроможного випускника неможлива без безперервного оновлення освітнього контенту [14]. Ключовим рушієм модернізації є постійне оновлення змісту та форм навчання.

1. *Трансформація змісту:* Вона передбачає відмову від застарілих догматичних підходів на користь аналізу найсучасніших наукових досліджень, вивчення новітніх протоколів надання психологічної та соціальної допомоги, розгляду реальних практичних кейсів. Зміст освіти перестає бути «архівом минулого» і стає «проєктом майбутнього».

2. *Трансформація форм:* Інноваційне середовище вимагає відходу від пасивних форм роботи. ЗВО має постійно адаптувати формати подачі матеріалу до особливостей сприйняття сучасного покоління студентів (візуалізація, мікронавчання, гейміфікація), стимулюючи їхню внутрішню пізнавальну мотивацію [2].

В умовах глобалізації ізольований розвиток національної вищої освіти є неефективним і неможливим [12; 28]. Тому стратегічним напрямком модернізації виступає глибока інтеграція європейського досвіду. Цей інтеграційний процес охоплює кілька взаємопов'язаних рівнів:

- *Академічна мобільність.* Активна участь студентів та викладачів у міжнародних програмах обміну (наприклад, Erasmus+). З психологічної точки зору, досвід навчання в іншій країні є потужним фактором розвитку: він руйнує стереотипи, допомагає долати етноцентризм, розширює світогляд і формує міжкультурну компетентність.

- *Синхронізація стандартів якості.* Впровадження принципів Болонського процесу, що забезпечує прозорість оцінювання, можливість вільного вибору дисциплін та визнання українських дипломів у європейському освітньому просторі. Це дає студенту відчуття професійної захищеності та впевненості у власному майбутньому.
- *Запозичення гуманістичних практик.* Адаптація до вітчизняних реалій європейських моделей тьюторства, студентського самоврядування та створення безбар'єрного інклюзивного простору. Засвоєння європейських демократичних цінностей у відносинах між викладачем і студентом сприяє загальній гуманізації освітнього процесу.

Варто усвідомлювати, що постійне оновлення освітнього середовища має амбівалентний (подвійний) характер впливу на психіку студента. З одного боку, інновації стимулюють пізнавальний інтерес та запобігають перетворенню навчання на монотонну рутину. З іншого боку, висока динаміка змін, необхідність постійно опановувати нові технології, відповідати європейським стандартам та адаптуватися до нових вимог можуть стати джерелом когнітивного перевантаження, фрустрації та академічного стресу. Саме тут виникає критична потреба у цілеспрямованій та системній психологічній підготовці здобувачів освіти. Щоб інноваційне середовище залишалося ресурсом розвитку, а не фактором травматизації, майбутній педагог чи психолог має володіти розвиненими навичками саморегуляції, життєстійкістю та здатністю до рефлексії.

Висновки до першого розділу

Інноваційне освітнє середовище сучасного педагогічного ЗВО являє собою складний, багатовимірний простір, де технологічна оснащеність гармонійно інтегрується з передовими педагогічними методиками. Його фундаментальними характеристиками є модернізація та адаптивність, які практично реалізуються через постійне оновлення змісту та форм навчання,

інтеграцію європейського досвіду. Таке високодинамічне середовище кидає виклик традиційним підходам, перетворюючи студента на активного суб’єкта власного становлення. Однак ефективне та екологічне функціонування особистості в таких умовах неможливе без спеціальної підготовки, що актуалізує проблему психологічного супроводу майбутніх фахівців.

РОЗДІЛ 2

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

2.1. Особистісно-орієнтований підхід: створення умов для самореалізації та стимулювання самовдосконалення

Перехід вищої школи від авторитарної до гуманістичної парадигми освіти докорінно змінив фокус педагогічної уваги. У центрі освітнього процесу опинилася не навчальна дисципліна, а унікальна особистість студента з її індивідуальними потребами, мотивами та потенціалом. Фундаментом такої трансформації виступає особистісно-орієнтований підхід. З психологічної точки зору, цей підхід базується на ідеях гуманістичної психології (Роджерс К., Маслоу А.) і розглядає навчання не як механічне засвоєння знань, а як процес глибокої внутрішньої зміни та професійного зростання [43].

В умовах інноваційного середовища ЗВО головна мета полягає у створенні умов для самореалізації, розвитку особистості та інтелектуальної спроможності майбутнього вчителя. Це означає, що освітній простір має бути сконструйований таким чином, щоб кожен здобувач освіти міг знайти власну траєкторію успіху [2].

Самореалізація – це найвища потреба людини, яка полягає у розкритті та застосуванні власних талантів і здібностей. У контексті підготовки фахівців соціальної та психологічної сфери самореалізація виходить за межі суто академічної успішності. Вона вимагає активного соціального включення та розвитку організаторських здібностей [2].

Інноваційне середовище надає для цього різноманітні інструменти. Наприклад, потужним майданчиком для практичної самореалізації виступає

активна участь у студентському самоврядуванні. Діяльність у студентській раді факультету дозволяє майбутнім педагогам та психологам ще на етапі навчання відпрацьовувати навички управління колективом, вирішення конфліктів, фасилітації групових процесів та лідерства. Такий неформальний досвід є безцінним для формування професійної ідентичності та психологічної впевненості у власних силах, адже він перетворює теоретичні знання на реальну соціальну практику.

Крім того, розвиток інтелектуальної спроможності майбутнього вчителя не обмежується лише накопиченням фахової інформації. Він передбачає формування критичного, творчого та дивергентного мислення – здатності бачити проблему з різних боків і генерувати нестандартні рішення. Індивідуалізація завдань, надання можливості вибору тем для наукових досліджень та створення ситуацій успіху є необхідними психологічними умовами для такого розвитку.

Психологічна підготовка не може бути одностороннім процесом [22]. Інноваційне середовище ефективно функціонує лише тоді, коли відбувається паралельне стимулювання самовдосконалення викладачів та студентів. Це взаємозалежний процес, що базується на принципі «навчання впродовж життя».

1. *Самовдосконалення студента:* В особистісно-орієнтованій моделі мотивація до навчання має зміститися із зовнішньої (отримати оцінку, уникнути відрахування) на внутрішню (пізнавальний інтерес, прагнення стати майстром своєї справи). Інноваційне середовище стимулює цю внутрішню мотивацію через залучення студентів до вирішення реальних практичних кейсів. Коли студент бачить практичну значущість своїх знань, його прагнення до самовдосконалення стає усвідомленим [2].

2. *Самовдосконалення викладача:* Викладач закладу вищої освіти в інноваційному середовищі втрачає монополію на знання. Щоб залишатися авторитетом для сучасного студента, педагог повинен постійно актуалізовувати власні цифрові та психологічні компетентності.

Психологічна готовність викладача визнати, що він теж безперервно вчиться, створює атмосферу довіри та партнерства. Викладач, який активно займається самоосвітою, стає рольовою моделлю (патерном поведінки) для майбутніх учителів [34].

Для того, щоб створення умов для самореалізації, розвитку особистості та інтелектуальної спроможності майбутнього вчителя не залишалося лише декларацією, в освітньому процесі мають працювати конкретні психологічні механізми [2]:

- *Емпатія та безумовне прийняття:* Викладач має сприймати студента як рівноцінного партнера, поважаючи його думку та право на помилку. Без відчуття психологічної безпеки справжня самореалізація неможлива.
- *Агентність:* Надання студенту права впливати на свій освітній процес (вибір вибіркових дисциплін, баз практики, тем курсових робіт). Відчуття контролю над власним навчанням різко підвищує рівень відповідальності.

Особистісно-орієнтований підхід є психологічним фундаментом інноваційної підготовки. Він вимагає від ЗВО не лише технічної модернізації, а й глибокої зміни філософії взаємодії. Шляхом створення умов для самореалізації, розвитку особистості та інтелектуальної спроможності майбутнього вчителя, а також через безперервне стимулювання самовдосконалення викладачів та студентів, інноваційне освітнє середовище перетворюється на простір становлення зрілого, психологічно стійкого та проактивного фахівця.

2.2. Суб’єкт-суб’єктні відносини та оптимізація педагогічної взаємодії

Традиційна система освіти століттями спиралася на суб’єкт-об’єктну парадигму, де викладач виступав єдиним джерелом знань, контролером і

беззаперечним авторитетом (суб'єктом), а студент сприймався як пасивний приймач інформації (об'єкт) [40; 41]. Така модель формувала виконавчу дисципліну, але гальмувала ініціативність та критичне мислення. В інноваційному освітньому середовищі ця диспозиція кардинально змінюється. Фундаментом психологічної підготовки сучасного фахівця стають суб'єкт-суб'єктні відносини.

Основою суб'єкт-суб'єктних відносин є визнання безумовної цінності кожної особистості, її права на власну думку, свободу вибору та автономію. У такому середовищі вибудовується партнерство студентів та викладачів у навчанні, де кожен є активним учасником освітнього процесу [13; 19].

З психологічної точки зору це означає глибоку трансформацію ролей:

- *Викладач* перетворюється з авторитарного транслятора істин на фасилітатора, ментора, модератора та старшого колегу. Його головне завдання – не просто «відчитати лекцію», а організувати пізнавальну діяльність, створити проблемну ситуацію та допомогти студенту знайти власні шляхи її вирішення.
- *Студент* перестає бути пасивним слухачем. Він бере на себе відповідальність за результати власного навчання, вчиться ставити запитання, дискутувати, сумніватися та генерувати ідеї.

Така взаємодія вимагає високого рівня емоційного інтелекту від обох сторін. Партнерство студентів та викладачів у навчанні, де кожен є активним учасником освітнього процесу, не означає панібратства чи втрати субординації. Це означає взаємоповагу, відкритість до діалогу та спільну відповідальність за кінцевий результат – якісну професійну підготовку [13; 19].

Для того щоб партнерство стало реальністю, необхідна цілеспрямована оптимізація педагогічної взаємодії. Це складний соціально-психологічний процес, який передбачає створення сприятливого мікроклімату в академічній групі та на факультеті загалом.

Оптимізація педагогічної взаємодії в інноваційному середовищі реалізується через кілька ключових механізмів [13; 23]:

1. *Культура зворотного зв'язку (фідбеку).* Замість простого виставлення балів викладач надає розгорнутий коментар щодо виконаної роботи. Критика в суб'єкт-суб'єктній моделі має виключно конструктивний характер: вона спрямована на дію чи результат, а не на особистість студента («Цей абзац потребує доопрацювання», а не «Ви нічого не розумієте»).

2. *Співтворчість та діалогічність.* Використання інтерактивних методів навчання природним чином руйнує монолог викладача. Спільний пошук істини під час диспутів чи проєктної роботи зближує позиції учасників.

3. *Подолання комунікативних бар'єрів.* Інноваційне середовище заохочує викладачів бути більш відкритими, демонструвати емпатію та готовність прийти на допомогу. Зняття психологічного бар'єра страху перед викладачем дозволяє студенту розкрити свій інтелектуальний та творчий потенціал.

Важливо розуміти, що оптимізація педагогічної взаємодії виходить далеко за межі однієї навчальної аудиторії. Справжнє партнерство студентів та викладачів у навчанні, де кожен є активним учасником освітнього процесу, проявляється на рівні управління закладом освіти [23].

Яскравим прикладом такої взаємодії є залучення здобувачів до вирішення реальних питань життя факультету через органи студентського самоврядування [14]. Коли студенти (наприклад, виконуючи обов'язки очільників чи членів студентської ради на факультеті) ініціюють проведення опитувань щодо якості викладання, організовують наукові івенти чи долучаються до оновлення освітніх програм, вони стають повноправними стейкхолдерами. Такий досвід лідерства та співпраці з адміністрацією «на рівних» докорінно змінює психологію майбутнього фахівця: він починає мислити не категоріями підлеглого, а категоріями проактивного партнера.

Таким чином, суб’єкт-суб’єктні відносини є не просто гуманістичним ідеалом, а базовою вимогою інноваційного освітнього середовища. Оптимізація педагогічної взаємодії та утвердження партнерства студентів та викладачів у навчанні, де кожен є активним учасником освітнього процесу, створюють психологічно безпечний простір. Саме в такому просторі майбутній педагог засвоює моделі комунікації, які згодом стануть основою його власного індивідуального стилю викладання та спілкування з майбутніми учнями.

2.3. Психологічна підтримка професійного становлення: формування творчості та рефлексії

Професійний розвиток майбутнього педагога в інноваційному освітньому середовищі – це не лінійний процес накопичення дидактичних знань, а складна психологічна трансформація. Перехід від статусу «учня/студента» до ролі «вчителя/наставника» часто супроводжується кризами професійної ідентичності, сумнівами у власних силах та страхом перед відповідальністю. Саме тому невід’ємним компонентом освітнього процесу в сучасному ЗВО є системна психологічна підтримка професійного становлення здобувачів вищої освіти [22].

Ця підтримка не обмежується лише роботою психологічної служби університету чи разовими консультаціями у кризових ситуаціях. Вона має бути «розлита» у самому інноваційному середовищі, інтегрована у зміст кожної дисципліни та реалізовуватися через діяльність викладачів-наставників, кураторів і тьюторів. Головною метою такої підтримки є не просто психотерапевтична допомога, а цілеспрямоване формування творчості та рефлексії як базових професійних якостей сучасного педагога [13].

В умовах мінливості сучасного світу шаблонна педагогіка втрачає сенс. Педагогічна праця за своєю природою є евристичною, адже кожна ситуація

на уроці, кожна взаємодія з учнем є унікальною і не може бути вирішена виключно за заздалегідь написаним конспектом [10].

Формування творчості у майбутніх вчителів передбачає розвиток таких психологічних конструктів [11]:

1. *Дивергентне мислення:* Здатність генерувати безліч різноманітних варіантів вирішення однієї педагогічної задачі, відхід від стереотипів («мислити поза коробкою»).

2. *Педагогічна імпровізація:* Вміння швидко орієнтуватися у непередбачуваних ситуаціях (наприклад, коли запланована технологія не спрацювала або виник раптовий конфлікт у класі) та знаходити екологічні, нестандартні рішення «тут і зараз».

3. *Креативність як риса особистості:* Подолання конформізму та страху виглядати незрозумілим, формування потреби у постійному пошуку нових форм подачі матеріалу.

Інноваційне середовище стимулює творчість через використання проєктних методик, кейс-технологій та мозкових штурмів, де не існує єдиної «правильної» відповіді. Студент, який постійно перебуває в атмосфері творчого пошуку, поступово інтегрує цю модель поведінки у власну професійну ідентичність [10; 11].

Якщо творчість є рушійною силою педагогічного процесу, то рефлексія виступає його компасом. Сучасна психологія розглядає рефлексію як здатність людини усвідомлювати та аналізувати власні думки, емоції, вчинки та їхні наслідки. Тобто, рефлексія є механізмом саморегуляції та професійного зростання.

У контексті підготовки педагога формування рефлексії є критично важливим завданням, оскільки:

- *Рефлексія є інструментом зворотного зв'язку.* Вчитель, який не здатен до самоаналізу, схильний перекладати відповідальність за педагогічні невдачі на учнів («вони не хочуть вчитися», «вони не слухають»).

Рефлексивний педагог ставить питання собі: «Що я зробив не так?», «Які мої дії викликали таку реакцію?», «Як я можу змінити свій підхід?».

- *Рефлексія запобігає емоційному вигоранню.* Здатність вчасно відслідкувати власний психоемоційний стан, розпізнати втому, роздратування чи проекцію власних проблем на учнів є найдієвішим механізмом психогігієни.
- *«Рефлексія в дії» (за Шоном Д.).* Це здатність аналізувати ситуацію безпосередньо в момент її розгортання та миттєво коригувати власну поведінку [45].

Психологічна підтримка професійного становлення через формування творчості та рефлексії реалізується в ЗВО за допомогою специфічного інструментарію [22]:

1. *Педагогічні щоденники (есе, портфоліо):* Студентів заохочують систематично описувати свої враження від проведених мікро-уроків чи практик, фіксуючи не лише дидактичні досягнення, а й пережиті емоції (тривогу, радість, розчарування).
2. *Відеоаналіз:* Запис виступу чи проведення фрагменту заняття студентом на відео з подальшим спільним розбором у групі. Це дозволяє майбутньому вчителю поглянути на себе «збоку», проаналізувати власну невербаліку та стиль комунікації.
3. *Балінтовські групи/ Інтервізія:* Організація груп підтримки серед здобувачів освіти, де в безпечному середовищі, під керівництвом викладача-психолога, обговорюються складні випадки з педагогічної практики.

Отже, системна психологічна підтримка професійного становлення є необхідною умовою трансформації студента у фахівця. Ця підтримка має фокусуватися на глибоких особистісних структурах, зокрема на формуванні творчості та рефлексії. Творчість забезпечує здатність майбутнього педагога генерувати інновації, адаптуватися до змін та знаходити унікальні рішення в нестандартних ситуаціях. Своєю чергою, рефлексія дозволяє осмислювати цей творчий процес, здійснювати постійний самоконтроль та коригувати

власну діяльність. Гармонійне поєднання цих двох компонентів формує зрілу, авторську позицію вчителя в інноваційному освітньому просторі.

2.4. Формування інноваційної спрямованості та розвиток інноваційної компетентності через дослідницьку діяльність

Успішна адаптація майбутнього педагога до умов мінливого освітнього простору вимагає не лише засвоєння певного обсягу фахових знань, а й глибокої психологічної перебудови його особистості. У системі ключових аспектів психологічної підготовки особливе місце посідає цілеспрямоване формування інноваційної спрямованості [13]. Без цього фундаментального компонента будь-які зовнішні технологічні зміни в ЗВО залишатимуться неефективними, оскільки не знаходитимуть внутрішнього відгуку у свідомості майбутнього фахівця.

Формування інноваційної спрямованості розглядається в сучасній психології та педагогіці як інтегральна якість особистості, що характеризує її особливе ставлення до інновацій. Це внутрішня мотиваційна готовність суб’єкта до сприйняття, оцінки, адаптації та генерування нових педагогічних ідей.

Структурно-інноваційна спрямованість охоплює кілька психологічних регістрів [2]:

1. *Когнітивно-смисловий:* Усвідомлення студентом об’єктивної необхідності змін в освіті та відмова від догматичного мислення.
2. *Емоційно-ціннісний:* Позитивне, зацікавлене ставлення до нововведень, подолання страху перед невідомим та толерантність до невизначеності.
3. *Вольовий (праксеологічний):* Готовність долати труднощі, що неминуче виникають під час впровадження нових методик (наприклад, технічні збої або опір аудиторії).

Якщо у студента не сформована ця спрямованість, інновації сприймаються ним як нав’язаний ззовні, обтяжливий обов’язок, що провокує психологічний захист у формі саботажу або формального виконання завдань.

Наявність бажання впроваджувати нове є базовою умовою, проте для практичної реалізації цього бажання необхідний розвиток інноваційної компетентності [13; 32]. Інноваційна компетентність – це система мотивів, знань, умінь та особистісних якостей фахівця, що забезпечує результативність його інноваційної діяльності.

Розвиток інноваційної компетентності означає перехід від психологічної готовності («я хочу і не боюся») до практичної здатності («я знаю як і вмію це робити»). Вона включає володіння сучасними педагогічними інструментами, навички проєктування освітнього середовища, здатність до експертної оцінки ефективності впроваджених технологій та вміння управляти інноваційними процесами в навчальному закладі [26].

Найбільш ефективним шляхом досягнення цих якостей є залучення студентів до активного наукового пошуку. Сучасні педагогічні інновації доводять, що найвищі результати дає саме формування професійних компетентностей через дослідницьку діяльність [38].

Дослідницька діяльність в умовах педагогічного ЗВО виконує потужну психотрансформаційну функцію. Коли студент працює над курсовою роботою, науковою статтею або бере участь у діяльності студентських наукових гуртків, він проходить всі етапи реального інноваційного процесу:

- *Виявлення проблеми:* Студент вчиться бачити суперечності в існуючій педагогічній практиці (наприклад, низьку мотивацію учнів або проблеми інклюзії).
- *Пошук рішень:* Цей етап вимагає аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду, що формує широту професійного світогляду.
- *Апробація та рефлексія:* Впровадження результатів дослідження під час педагогічної практики та оцінка їх ефективності.

Саме формування професійних компетентностей через дослідницьку діяльність дозволяє студенту відчути себе не споживачем знань, а їх творцем Успішний захист власних дослідницьких проєктів формує у майбутніх педагогів високу професійну самооцінку та почуття самоефективності. Дослідник за своєю природою не може бути консерватором, адже наука вимагає постійного руху вперед.

Висновки до другого розділу

Підсумовуючи, можна стверджувати, що ключовими аспектами психологічної підготовки в сучасному ЗВО є цілеспрямоване формування інноваційної спрямованості та безперервний розвиток інноваційної компетентності. Найбільш природним та екологічним середовищем для цього виступає дослідницький простір. Педагогічні інновації, що передбачають формування професійних компетентностей через дослідницьку діяльність, перетворюють студента на креативного, рефлексивного фахівця, здатного стати справжнім агентом змін у сучасній школі.

Отже, підготовка майбутніх педагогів спрямована на формування професійно компетентної особистості, здатної до творчої діяльності, інновацій та педагогіки партнерства. Ключовими аспектами є поєднання психолого-педагогічної теорії з практикою, розвиток soft skills, цифрова грамотність, готовність до інклюзії та безперервний саморозвиток.

РОЗДІЛ 3.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

3.1. Діагностика та аналіз готовності до інноваційної діяльності

Теоретичний аналіз проблеми психологічної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах сучасного ЗВО дозволив виявити ключові механізми та педагогічні умови формування фахівця нової генерації. Проте будь-яке теоретичне дослідження та результат підготовки потребують ґрунтовної емпіричної перевірки. Об’єктивним показником того, наскільки ефективно функціонує інноваційне освітнє середовище, виступає сформована психологічна та професійна готовність до інноваційної діяльності у майбутніх педагогів і психологів.

З метою перевірки дієвості описаних у попередніх розділах підходів, було організовано та проведено констатувальне емпіричне дослідження.

Організація та база дослідження

Дослідження проводилося протягом 2025-2026 навчального року на базі факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури Уманського національного університету (до 01 квітня 2026 р. – факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

У дослідженні взяли участь 60 здобувачів вищої освіти (студенти 3-4 курсів ОС «Бакалавр)), які вже мають досвід проходження навчальної та виробничої практики.

Вибір студентів старших курсів зумовлений тим, що вони вже пройшли значну частину професійної підготовки і здатні до об’єктивної рефлексії власного рівня компетентності.

Критерії та методичний інструментарій

Готовність до інноваційної діяльності розглядалася як складна багатокомпонентна система. Для її комплексної діагностики було виділено чотири взаємопов’язані критерії:

1. Мотиваційно-ціннісний критерій: відображає наявність внутрішньої потреби у професійному самовдосконаленні та позитивне ставлення до педагогічних інновацій.

2. Когнітивний критерій: визначає обсяг знань про сучасні інноваційні технології, методики та цифрові інструменти в освіті.

3. Діяльнісно-практичний (креативний) критерій: показує здатність генерувати нові ідеї та застосовувати інноваційні методи на практиці (під час моделювання уроків чи реальної практики).

4. Рефлексивний критерій: здатність до адекватної самооцінки власних інноваційних здібностей та аналізу педагогічних помилок.

Для вимірювання цих показників було використано комплекс діагностичних методик:

- Анкета «Моє ставлення до освітніх інновацій» (для оцінки мотиваційного компонента).

Анкета «Моє ставлення до освітніх інновацій» – це інструмент для визначення рівня готовності педагога до впровадження нових методів, технологій та підходів у навчальний процес (Див. Додаток А).

- Тест «Сприйнятливість педагогів до нового» (за Ушаковим К.).

Тест «Сприйнятливість педагогів до нового» це інструмент діагностики інноваційного потенціалу колективу, який дозволяє визначити, наскільки педагоги відкриті до змін, впровадження інновацій таготові відмовитися від застарілих методів роботи (Див. Додаток Б).

- Методика діагностики рівня творчого потенціалу (за Андрєєвим В.).

Методика діагностики рівня творчого потенціалу за Андрєєвим В. (часто згадується як анкета самооцінки творчого потенціалу особистості) спрямована на виявлення здатності особистості до творчої діяльності, її

прагнення до саморозвитку та творчого ставлення до професійних завдань (Див. Додаток В).

- Метод експертних оцінок (оцінювання кураторами та керівниками практик здатності студентів застосовувати нові форми роботи під час занять).

Метод експертних оцінок — це метод прогнозування та прийняття рішень, що ґрунтується на аналізі думок та використовується для оцінки складних, слабоструктурованих або нових проблем, які важко піддаються кількісному аналізу. Він забезпечує об’єктивну характеристику через обробку індивідуальних суджень (Див. Додаток Е).

Аналіз результатів констатувального зрізу

Обробка отриманих емпіричних даних дозволила розподілити здобувачів вищої освіти за трьома рівнями готовності до інноваційної діяльності:

– низьким (інтуїтивним),

– середнім (репродуктивним),

– високим (креативно-дослідницьким).

1. Аналіз мотиваційно-ціннісного компонента.

За результатами анкетування виявлено, що більшість студентів (68%) мають позитивне ставлення до інновацій. Вони розуміють, що сучасна школа потребує змін. Проте у 22% опитаних зафіксовано високий рівень психологічного бар’єра – страх перед невдачею під час використання нетрадиційних методів. Ці студенти зазначили, що їм «комфортніше працювати за стандартним конспектом». Це підтверджує необхідність посилення психологічної підтримки.

2. Аналіз когнітивного компонента.

Діагностика показала достатньо високий рівень теоретичної обізнаності.

75% студентів вільно орієнтуються в поняттях проєктного навчання, змішаного навчання, гейміфікації та використання цифрових ресурсів. Цей

показник свідчить про ефективність створеного інформаційно-освітнього середовища на факультеті.

3. Аналіз діяльнісно-практичного компонента.

Саме цей компонент виявився найскладнішим для студентів. За методикою діагностики творчого потенціалу:

- Високий рівень (здатність самостійно розробляти авторські методики) виявили лише 18% студентів.
- Середній рівень (здатність адаптувати та модернізувати відомі технології) притаманний 55% опитаних.
- Низький рівень (робота виключно за шаблоном, уникнення творчих завдань) виявлено у 27% респондентів.

4. Аналіз рефлексивного компонента.

Спостереження під час практичних занять та аналіз педагогічних щоденників показали, що студенти часто схильні до завищеної самооцінки своїх інноваційних навичок до моменту виходу на реальну практику в школу. Зіткнення з реальними учнями активізує процеси рефлексії: 60% студентів змогли адекватно проаналізувати свої труднощі і звернулися за психологічною чи методичною допомогою до викладачів-наставників.

Підсумовуючи бали за всіма критеріями, було отримано таку загальну картину готовності до інноваційної діяльності:

- *Високий (креативно-дослідницький) рівень – 20% студентів.* Це майбутні фахівці, які мають стійку внутрішню мотивацію, високий творчий потенціал, вільно володіють ІТ та не бояться експериментувати.
- *Середній (репродуктивно-пошуковий) рівень – 58% студентів.* Найчисельніша група. Вони позитивно ставляться до інновацій, але впроваджують їх лише за умови зовнішньої підтримки або за чітким алгоритмом, наданим викладачем.
- *Низький (інтуїтивно-адаптивний) рівень – 22% студентів.* Здобувачі, які відчувають значні психологічні бар’єри, мають низьку

мотивацію до саморозвитку та віддають перевагу традиційним, авторитарним моделям викладання.

Проведене емпіричне дослідження та результат підготовки засвідчили, що інноваційне освітнє середовище факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури в цілому забезпечує достатній (середній) рівень підготовки майбутніх фахівців. Водночас наявність значної частки студентів із психологічними бар'єрами до творчості (22%) вказує на наявність резервів для покращення освітнього процесу. Подолання цих бар'єрів та переведення студентів із середнього на високий рівень готовності вимагає цілеспрямованого впровадження системи психологічного супроводу та активізації самостійної дослідницької діяльності, що стане запорукою досягнення високих академічних і професійних результатів.

3.2. Шляхи досягнення високих результатів навчання у сучасному ЗВО

Результати проведеного констатувального дослідження та загальний теоретичний аналіз проблеми дозволяють стверджувати, що підготовка сучасного фахівця вимагає комплексного підходу. Досягнення такої мети, як високі результати навчання, в умовах інформаційного суспільства не може вимірюватися виключно оцінками в заліковій книжці. Сучасні високі результати навчання – це, насамперед, сформована готовність до інноваційної діяльності, стресостійкість, гнучкість мислення та здатність до безперервної самоосвіти.

Для подолання виявлених під час діагностики психологічних бар'єрів у студентів та переведення їхньої підготовки на креативно-дослідницький рівень, пропонується впровадження комплексної системи заходів. Ці шляхи базуються на активізації всіх ресурсів ЗВО.

1. Оптимізація психологічного супроводу освітнього процесу.

Як показало дослідження, понад 20% студентів мають психологічні бар'єри перед впровадженням нового. Тому першочерговим завданням є системна психологічна підтримка професійного становлення. Цей шлях передбачає:

- *Впровадження тьюторства та менторства.* Кожен студент повинен мати наставника (тьютора) з числа викладачів або успішних магістрантів, який допомагатиме вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію. Це є прямою реалізацією такого аспекту, як особистісно-орієнтований підхід.
- *Створення груп психологічного розвантаження.* Організація регулярних зустрічей (наприклад, у форматі балінтовських груп), де студенти зможуть обговорювати свої страхи та професійні невдачі. Це потужний інструмент, який забезпечує формування творчості та рефлексії.

2. Диверсифікація форм навчальної та наукової діяльності.

Високі результати навчання неможливі без занурення студента в реальне професійне середовище. У цьому контексті ключову роль відіграють педагогічні інновації.

- *Акцент на проєктній роботі.* Необхідно розширити запровадження навчально-методичних та науково-дослідницьких проєктів. Наприклад, замість написання стандартних рефератів, студентам варто пропонувати розробку авторських освітніх веб-квестів, створення соціальних проєктів для громади або проведення мікро-досліджень на базі шкіл.
- *Інтеграція в наукову спільноту.* Організація спільних конференцій, семінарів, тренінгів має вийти за межі формальних заходів. Студенти повинні виступати не лише слухачами, а й співорганізаторами та спікерами. Це знімає страх публічності та стимулює самовдосконалення викладачів та студентів через спільну діяльність.

3. Технологічна та методична модернізація простору.

Інноваційне освітнє середовище педагогічного ЗВО потребує постійного оновлення, щоб відповідати запитам цифрового покоління.

- *Максимальне використання цифрових інструментів.* Технологічна база повинна слугувати не просто засобом показу презентацій. Використання ІТ, цифрових ресурсів, сучасних педагогічних технологій для підтримки навчального процесу має включати елементи віртуальної реальності (VR) для моделювання складних педагогічних ситуацій, використання інтерактивних дошок для командної роботи.
- *Розширення функціоналу платформ.* Розвиток інформаційно-освітнього середовища (ІОС) має бути спрямований на створення єдиного екосистемного простору, де студент має цілодобовий доступ до лекцій, тестів, електронної бібліотеки та портфоліо своїх досягнень.

4. Гуманізація комунікативного простору.

Найскладнішою, але найнеобхіднішою трансформацією є зміна стилю спілкування. Оптимізація педагогічної взаємодії вимагає відмови від авторитарного стилю управління.

- *Справжні високі результати навчання досягаються там, де панують суб'єкт-суб'єктні відносини*. Партнерство студентів та викладачів у навчанні, де кожен є активним учасником освітнього процесу, знімає напругу, знижує рівень академічного стресу та дозволяє студенту розкрити свій інтелектуальний потенціал. Коли викладач не карає за помилку, а допомагає її проаналізувати, формується стійка інноваційна спрямованість.

Таким чином, шляхи покращення підготовки майбутніх фахівців лежать у площині системної трансформації освітнього простору. Модернізація та адаптивність ЗВО, що проявляється у постійному оновленні змісту та форм навчання, інтеграції європейського досвіду, є необхідною зовнішньою умовою. Проте головним рушієм виступає розвиток інноваційної компетентності через залучення до активної дослідницької діяльності та забезпечення глибокої психологічної підтримки. Саме така синергія технологічних, дидактичних та психологічних факторів гарантує готовність до інноваційної діяльності та високі результати навчання.

Висновки до третього розділу

На основі проведеного експериментального дослідження, спрямованого на психологічну підготовку майбутніх педагогів в інноваційному освітньому середовищі ЗВО, можна зробити наступні висновки:

– психологічна готовність до інноваційної діяльності є цілісним утворенням, що включає мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий та поведінковий компоненти;

– інноваційне освітнє середовище ЗВО виступає ефективним чинником професійного саморозвитку, якщо воно базується на принципах суб’єктності, рефлексії та активного використання цифрових технологій;

– виявлено, що більшість студентів мають репродуктивний або інтуїтивний рівень готовності до інновацій;

– основні бар’єри: недостатня мотивація до змін, страх перед помилками, низький рівень стресостійкості та слабкі навички самоорганізації в ситуації невизначеності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне теоретико-емпіричне дослідження проблеми професійного становлення майбутніх фахівців. Підтверджено, що психологічна підготовка майбутніх педагогів в інноваційному освітньому середовищі педагогічного ЗВО є фундаментальною умовою формування конкурентоспроможного вчителя нової генерації.

За результатами дослідження зроблено такі висновки:

1. Проаналізовано сутність та структуру інноваційного освітнього середовища педагогічного ЗВО. Інноваційне освітнє середовище педагогічного закладу вищої освіти – це спеціально організований простір, що забезпечує впровадження передових технологій, методів та підходів до навчання, спрямований на розвиток творчої особистості майбутнього педагога, здатної до інноваційної професійної діяльності.

Сутність інноваційного освітнього середовища педагогічного ЗВО – це не просто оновлення технічної бази, а комплексний контекст, який включає:

- оновлення змісту та технологій навчання;
- творчу спрямованість;
- управлінську інноваційність:

Структура інноваційного середовища є комплексною та включає декілька взаємопов’язаних компонентів:

- суб’єктно-діяльнісний (особистісний) компонент;
- змістовно-технологічний компонент;
- інформаційно-ресурсний компонент (Інфраструктура);
- комунікативний компонент;
- управлінсько-організаційний компонент**.**

2. Розкрито роль педагогічних інновацій у формуванні професійних компетентностей. Встановлено, що ключовим каталізатором змін є

педагогічні інновації, які включають впровадження нових форм, методів (проєктне навчання, тренінги, «круглі столи»), а також формування професійних компетентностей через дослідницьку діяльність. Ефективність підготовки значно зростає через запровадження навчально-методичних та науково-дослідницьких проєктів. Важливою складовою залучення студентів до академічної спільноти виступає організація спільних конференцій, семінарів, тренінгів.

3. Визначено роль ключових аспектів психологічної підготовки у ЗВО. Ключові аспекти психологічної підготовки, центральним з яких є особистісно-орієнтований підхід, спрямовані на створення умов для самореалізації, розвитку особистості та інтелектуальної спроможності майбутнього вчителя. Цей процес неможливий без постійної внутрішньої мотивації та передбачає двостороннє стимулювання самовдосконалення викладачів та студентів. Фундаментом психологічного комфорту є суб'єкт-суб'єктні відносини, які реалізуються як партнерство студентів та викладачів у навчанні, де кожен є активним учасником освітнього процесу.

4. Окреслено механізми психологічної підтримки професійного становлення, формування творчості, рефлексії та інноваційної спрямованості фахівця. Доведено, що системна психологічна підтримка професійного становлення є необхідною для подолання криз ідентичності майбутнього педагога. Найважливішими векторами цієї підтримки виступають формування творчості та рефлексії. Паралельно має здійснюватися цілеспрямоване формування інноваційної спрямованості , що закладає базу для подальшого глибокого розвитку інноваційної компетентності у процесі навчання та наукового пошуку.

5. Проведене емпіричне дослідження дозволило діагностувати реальний стан їхньої професійної зрілості. Оцінена готовність до інноваційної діяльності засвідчила наявність у частини студентів психологічних бар'єрів, які потребують корекції через менторство та психологічний супровід. Підтверджено, що лише за умови системної

інтеграції цифрових, педагогічних та психологічних компонентів середовища можна забезпечити високі результати навчання.

Отже, інноваційне освітнє середовище створює потужні інструменти для розвитку майбутнього педагога, проте їх ефективність безпосередньо залежить від психологічної готовності особистості до змін. Гуманізація освітнього простору, розвиток рефлексії та дослідницьких навичок є тією основою, яка дозволяє виховати не просто транслятора знань, а креативного, емоційно стійкого та інноваційно спрямованого фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти в структурі сучасного наукового знання. *Філософія освіти.* 2019. № 1. С. 7–12.

2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтований підхід: науково-практичні засади : підручник. Київ : Либідь, 2018. 340 с.

3. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 79, № 5. С. 1–17.

4. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування в освітній практиці. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 1. С. 5–11.

5. Бібік Н. М. Теоретико-методологічні засади педагогічної творчості. *Педагогіка і психологія.* 2021. № 3. С. 33–39.

6. Бойко А. М. Психологічна готовність майбутнього вчителя до інноваційної діяльності. *Педагогіка і психологія*. 2021. № 3. С. 45–52.

7. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2020. 256 с.

8. Гура В. В. Психологія управління інноваційним освітнім середовищем ЗВО. *Науковий вісник*. 2022. № 12. С. 112–118.

9. Данилева Л. І. Педагогічна діяльність у вимірах сучасних змін. Освітній простір України. 2020. № 2. С. 56–62.

10. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії. Чернівці : Рута, 2008. 272 с.

11. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : СПД Богданова А. М., 2019. 376 с.

12. Концепція розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 № 776. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti (дата звернення: 10.02.2026).

13. Крамущенко Л. О. Педагогічні умови формування інноваційної компетентності майбутніх учителів у процесі фахової підготовки. *Педагогічні науки.* 2018. № 75. С. 87–91.

14. Кремень В. Г. Синергетика в освіті: аспект людиноцентризму. Київ : Педагогічна думка, 2021. 344 с.

15. Кузьменко В. І. Професійна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 312 с.

16. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2019. 486 с.

17. Луцько С. Готовність майбутніх учителів до професійної діяльності: структура, критерії, рівні. *Молодь і ринок.* 2022. № 6. С. 58–63.

18. Максименко С. Д. Психологія особистості : підручник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2020. 340 с.

19. Мартинюк І. В. Інноваційні технології в системі психологічної підготовки педагогів. *Освітній простір*. 2023. Вип. 4. С. 56–63.

20. Морзе Н. В. Формування інформаційно-освітнього середовища сучасного університету. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2020. № 6. С. 12–16.

21. Ничкало Н. Г. Професійна освіта в умовах глобалізаційних викликів. Київ : Наукова думка, 2022. 210 с.

22. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів: психологічний аспект. *Психологічний часопис*. 2021. № 5. С. 78–85.

23. Остапчук Л. М. Інноваційна діяльність у закладах вищої освіти: виклики сьогодення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія.* 2020. Вип. 2(12). С. 123–129.

24. Отич О. М. Формування інноваційної інфраструктури закладу вищої освіти як педагогічна проблема. *Імідж сучасного педагога*. 2023. Вип. 1(208). С. 11–15.

25. Пєхота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2019. 256 с.

26. Половинчак Н. Г. Інноваційна діяльність у професійній підготовці вчителя. Львів, 2021. 164 с.

27. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2020. 192 с.

28. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 10.02.2026).

29. Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти: Наказ МОН України від 12.05.2023 № 552. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-23#n16

30. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 10.02.2026).

31. Савицька В. В., Боднарук І. І. Забезпечення інноваційного педагогічного процесу в закладах вищої освіти (ЗВО) : вимога часу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород : Говерла, 2022. Вип. 1(50). С. 256–259.

32. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності студентів в інноваційному середовищі. *Педагогічний дискурс*. 2022. Вип. 15. С. 102–108.

33. Семченко В. І. Інноваційна педагогіка : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 140 с.

34. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч. посіб. Київ : ВД «ЕКМО», 2021. 320 с.

35. Смульсон М. Л. Психологія віртуального освітнього простору : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 256 с.

36. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2023-p#Text (дата звернення 12.04.2026).

37. Чебикін О. Я. Емоційний інтелект і його роль у професійній підготовці вчителя. *Наука і освіта*. 2021. № 8. С. 22–29.

38. Шахненко В. І. Формування інноваційної компетентності майбутнього фахівця через дослідницьку діяльність. *Вісник психології і педагогіки*. 2023. Вип. 22. С. 134–141.

39. Шкарлет С. М. Інноваційний розвиток університетської освіти в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 4–9.

40. Щербан П. М. Прикладна педагогіка. Київ : Вища школа, 2019. 215 с.

41. Ягупов В. В. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : Знання, 2022. 511 с.

42. Binkley M., Erstad O., Herman J. Defining Twenty-First Century Skills. *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. 2020. P. 17–66.

43. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. New York : Teachers College Press, 2018. 320 p.

44. Rogers C. R. Freedom to Learn: A View of What Education Might Become. Columbus : Charles E. Merrill, 2019. 358 p.

45. Schon D. A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. New York : Basic Books, 2021. 384 p.

ДОДАТКИ

ДОДОТОК А

АНКЕТА: Ставлення майбутнього педагога до освітніх інновацій

Шановний колего! Просимо Вас відповісти на запитання анкети, щоб визначити Ваш індивідуальний підхід до інноваційної діяльності.

1. Як Ви ставитеся до появи освітніх інновацій (нових технологій, методів, програм)?
- А) Активно впроваджую або хочу впроваджувати.
- Б) Ставлюся позитивно, але насторожено.
- В) Ставлюся скептично, вважаю, що традиційні методи кращі.

2. Яку роль, на Вашу думку, відіграють інновації у навчанні?
- А) Це невід'ємна складова сучасної освіти.
- Б) Це корисний інструмент, але не панацея.
- В) Це додаткове навантаження на вчителя.

3. Які ознаки готовності до інновацій Ви помічаєте у себе? (Оберіть 2-3 варіанти)
- Прагнення дізнаватися нове.
- Бажання експериментувати.
- Креативність та пошук нестандартних рішень.
- Попередній позитивний досвід використання новацій.
- Вміння швидко адаптуватися до змін.

4. Що, на Вашу думку, найбільше заважає впровадженню інновацій?
- А) Брак часу та велике навантаження.
- Б) Відсутність матеріально-технічної бази (техніки, інтернету).
- В) Брак інформації або навчання.
- Г) Відсутність мотивації або страх невдачі.

5. Який вид інновацій Ви вважаєте найбільш перспективним?
- А) Цифрові технології (інтерактивні дошки, ШІ, онлайн-платформи).
- Б) Активні та інтерактивні методи навчання (кейси, ігри).
- В) Особистісно орієнтовані та педагогіка партнерства.
- Г) Інструменти оцінювання якості освіти.

6. Чи відчуваєте Ви потребу у підвищенні кваліфікації з питань інноваційних технологій?
- А) Так, постійно шукаю такі курси.
- Б) Так, але залежно від теми.
- В) Ні, володію достатнім рівнем.

7. Як Ви оцінюєте свій рівень готовності до інновацій?

- А) Високий: я – інноватор.
- Б) Середній: підтримую, якщо це ефективно.
- В) Низький: віддаю перевагу класичній системі.

Дякуємо за участь!

Як інтерпретувати результати:

1. Високий рівень (Більшість А):Педагог усвідомлює практичну значущість інновацій, прагне змін, готовий до творчої (продуктивної) діяльності.
2. Середній рівень (Більшість Б): Педагог готовий впроваджувати інновації, якщо вони довели свою ефективність (пошуковий або репродуктивний рівень).
3. Низький рівень (Більшість В): Педагог чинить опір змінам, або має низьку мотивацію до творчого пошуку (інтуїтивний рівень).

ДОДОТОК Б

Тест «Сприйнятливість педагогів до нового»

Тест «Сприйнятливість педагогів до нового» (або «Готовність до інновацій») за Ушаковим К. спрямований на визначення того, наскільки педагоги відкриті до змін, готові впроваджувати інновації або, навпаки, схильні до консерватизму.

Інструкція

Прочитайте наведені твердження та оцініть, наскільки вони відповідають вашим переконанням та поведінці, за такою шкалою:

- 3 бали – повністю згоден(а).
- 2 бали – швидше згоден(а).
- 1 бал – швидше не згоден(а).
- 0 балів – не згоден(а).

Текст тесту

1. Я зазвичай відчуваю занепокоєння, коли в школі (закладі) плануються якісь зміни.
2. Я вважаю, що новації – це просто мода, яка скоро мине.
3. Найкращий спосіб працювати – це перевірені, традиційні методи.
4. Я готовий(а) витрачати свій вільний час на освоєння нових методик та технологій.
5. Мені важко перебудовувати свою роботу, навіть якщо я розумію, що це необхідно.
6. Я з інтересом вивчаю досвід колег, які працюють по-новому.
7. Я вважаю, що зміни в освіті найчастіше приносять більше шкоди, ніж користі.
8. Я легко адаптуюся до нових вимог і обставин.
9. Я часто критикую нововведення ще до того, як спробую їх у роботі.
10. Мені подобається експериментувати та шукати нові шляхи навчання дітей.

Обробка та інтерпретація результатів

Ключ до тесту:

- Прямі питання (позиція «+» до нового): 4, 6, 8, 10.
- Зворотні питання (позиція «-» до нового): 1, 2, 3, 5, 7, 9.

Підрахунок балів:

1. Для прямих питань (4, 6, 8, 10): сума балів залишається без змін (3, 2, 1, 0).

2. Для зворотних питань (1, 2, 3, 5, 7, 9): переверніть бали (0 – 3,1 2,2 – 1,3 – 0).

3. Підсумуйте всі бали.

Інтерпретація:

- 20–30 балів (Високий рівень): Педагог відрізняється високою сприйнятливістю до нового, активно впроваджує інновації, не боїться ризикувати, постійно шукає нові методи.
- 10–19 балів (Середній рівень): Педагог готовий до інновацій, але з обережністю. Приймає зміни, якщо вони аргументовані та зрозумілі, але віддає перевагу поступовому впровадженню.
- 0–9 балів (Низький рівень): Педагог-консерватор. Тяжіє до традиційних методів, відчуває дискомфорт від нововведень, потребує тривалого часу на адаптацію.

ДОДАТОК В

Методика діагностики рівня творчого потенціалу за В. Андрєєвим

Основні положення методики:

1. Мета методики

Визначення індивідуального рівня розвитку творчого потенціалу, здатності до творчості (креативності), а також виявлення компонентів, які потребують розвитку (активності, ініціативності, критичного мислення тощо).

2. Структура та процедура

Методика зазвичай оформлена у вигляді опитувальника (анкети), що складається з низки тверджень, які відображають творчу спрямованість особистості.

- Інструкція: Досліджуваному пропонується оцінити ступінь своєї згоди з наведеними твердженнями.
- Оцінювання: Зазвичай використовується шкала (наприклад, від 0 до 5 балів), де вищий бал означає повну згоду з твердженням (наявність творчої якості).

3. Критерії та показники (що оцінюється)

- Креативність (здатність генерувати нові ідеї, нестандартність мислення).
- Активність та ініціативність (бажання братися за нові проекти, енергійність).
- Критичність мислення (здатність аналізувати та оцінювати).
- Інтелектуальна готовність (бажання вчитися, працювати з інформацією).
- Сміливість та наполегливість (готовність до ризику, відсутність страху перед помилками).

4. Інтерпретація результатів

За результатами опитування підраховується сума балів, яка дозволяє віднести досліджуваного до одного з рівнів творчого потенціалу:

- Високий рівень: Особистість має яскраво виражену творчу спрямованість, часто проявляє ініціативу, не боїться нестандартних рішень.
- Середній рівень: Творчі здібності наявні, але виявляються переважно в ситуаціях, що спонукають до цього; є потенціал для розвитку.
- Низький рівень: Творчий потенціал виражений слабо, перевага надається алгоритмізованим, шаблонним діям.

Примітка: Ця методика є зручним інструментом для швидкої самодіагностики та оцінки самосприйняття творчих здібностей.

ДОДАТОК Е

Метод експертних оцінок

Метод експертних оцінок – це метод прогнозування та прийняття рішень, що ґрунтується на аналізі думок та використовується для оцінки складних, слабоструктурованих або нових проблем, які важко піддаються кількісному аналізу. Він забезпечує об’єктивну характеристику через обробку індивідуальних суджень.

Основні етапи методики проведення експертного оцінювання:

- Формування мети:

Чітке визначення досліджуваної проблеми, цілей та строків експертизи.

- Підбір експертів:

Вибір 5–7 або більше фахівців (залежно від складності), які мають глибокі знання (досвід) у предметній галузі.

- Вибір методу опитування:
  - *Індивідуальні:* Інтерв’ю, аналітичні записки.
  - *Групові:* «Мозковий штурм», метод «Дельфі» (багаторазове анонімне опитування), «комісії» (обговорення за круглим столом).
- Опитування та збір даних: Проведення анкетування, ранжування, парних порівнянь.
- Обробка результатів: Математична обробка думок (визначення середнього значення, дисперсії) та оцінка узгодженості думок експертів.
- Аналіз та формування висновків:

Інтерпретація отриманих даних та ухвалення управлінського рішення.

Переваги та обмеження:

- Переваги: Можливість оцінити нетипові ситуації, швидкість отримання результатів, врахування якісних факторів.
- Недоліки: Суб’єктивізм окремих експертів, можливість тиску авторитетів (якщо опитування неанонімне).